

Український державний університет залізничного транспорту

Затверджено  
рішенням вченої ради економічного  
факультету  
прот. № 1 від 12. 09\_2022\_ р

Рекомендовано  
на засіданні кафедри  
економіки та управління виробничим і  
комерційним бізнесом  
прот. № \_1\_ від \_\_12.09.2022\_\_

## СИЛАБУС З ДИСЦИПЛІНИ

# ЕКОНОМІКА ПРАЦІ ТА СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ

I семестр 2022-2023 навчального року

освітній рівень перший (бакалавр)

галузь знань 07 Управління та адміністрування

спеціальність: 072 Фінанси, банківська справа та страхування

освітня програма:

Фінанси, банківська справа та страхування

Час та аудиторія проведення занять: Згідно розкладу - <http://rasp.kart.edu.ua/>

Викладач:

Лектор:

Токмакова Ірина Василівна (доктор економічних наук, професор),

Контакти: +38 (057) 730-10-96, e-mail: [tokmakova\\_iv@kart.edu.ua](mailto:tokmakova_iv@kart.edu.ua), [it.tokm@ukr.net](mailto:it.tokm@ukr.net)

Години прийому та консультації: кожен понеділок з 12.40-14.00

Розміщення кафедри: місто Харків, майдан Фейєрбаха, 7, 3 корпус, 5 поверх,  
505 аудиторія.

Веб сторінка курсу: <http://do.kart.edu.ua/>

Додаткові інформаційні матеріали: <http://metod.kart.edu.ua>



# **ЕКОНОМІКА ПРАЦІ ТА СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ**

**I семестр 2022-2023 н.р.  
курс силабус  
заочна форма навчання**

**Лекції: за розкладом**

**Практики: за розкладом**

## **Викладач:**

**Лектор:** Токмакова Ірина Василівна

**Контакти:** [tokmakova\\_iv@kart.edu.ua](mailto:tokmakova_iv@kart.edu.ua), [it.tokm@ukr.net](mailto:it.tokm@ukr.net)

**Години прийому та консультацій:** 12.40-14.00 понеділок

Досягнення стратегічних цілей підвищення ефективності суспільного виробництва на основі структурної перебудови й соціальної переорієнтації економіки України не можливо без вирішення проблем соціально-трудова відносин і економіки праці. Побудова ефективної системи організації праці дасть змогу підвищити результативність діяльності працівників та сприяти раціональному розвитку підприємств усіх форм власності. Вирішення поставлених завдань потребує вивчення функціональних особливостей, переваг і недоліків різних форм організації праці; основних перспективних

напрянків розвитку технологій організації праці; видів поділу й кооперації праці; сутності та структури трудового процесу, сучасних тенденцій, проблем та перспектив у сфері організації праці. В процесі засвоєння закономірностей побудови трудових відносин на підприємстві та факторів, які впливають на величину витрат підприємства на персонал, студенти формують фундамент для ефективно побудови власного бізнесу та кар'єри.

### ***КУРС МАЄ НА МЕТІ СФОРМУВАТИ ТА РОЗВИНУТИ НАСТУПНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ:***

Здатність до адаптації та дії в новій ситуації

Здатність приймати обґрунтовані рішення

Здатність виявляти закономірності функціонування сучасної економіки на мікро- та макрорівні.

Здатність використовувати нормативні та правові акти, що регламентують професійну діяльність.

Розуміння основних особливостей сучасної світової та національної економіки, інституційної структури, напрямів соціальної, економічної та зовнішньоекономічної політики держави.

Здатність аналізувати та розв'язувати завдання у сфері регулювання економічних та соціально-трудоу відносин.

Здатність визначати сегментацію ринку праці, структуру попиту та пропозиції, зайнятості та безробіття.

Використовувати професійну аргументацію для донесення інформації, ідей, проблем та способів їх вирішення до фахівців і нефахівців у сфері економічної діяльності.

Вміти аналізувати процеси державного та ринкового регулювання соціально-економічних і трудових відносин

Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань в сфері економіки підприємства та змістовно інтерпретувати отримані результати

Ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання соціально-економічних даних, збирати та аналізувати необхідну інформацію, розраховувати економічні та соціальні показники діяльності підприємства.

Вміти абстрактно мислити, застосовувати аналіз та синтез для виявлення ключових характеристик економічних систем різного рівня, а також особливостей поведінки їх суб'єктів.

### **ЧОМУ ВИ МАЄТЕ ОБРАТИ ЦЕЙ КУРС?**

Якщо вас цікавлять можливості впливу на працівника свого власного майбутнього підприємства, якщо Вам цікаво знайти можливості регулювати витрати на працівників підприємства в рамках діючого законодавчого поля, уникнути виробничих конфліктів у майбутньому та знайти баланс фінансових інтересів особистості і роботодавця, Вам потрібен саме цей курс!

*Від здобувачів очікується:* основи правознавства та економіки, базове розуміння етики та психології, а також обізнаність в питаннях математичного аналізу.

Третина змісту курсу присвячена сучасним теоріям організації праці та нормування на підприємствах; друга третина змісту курсу вивчає ефективність використання робочого

часу працівника та трудових ресурсів підприємства, а остання третина курсу присвячена питанню оплати праці (традиційним та передовим технологіям мотивації праці).

## ОГЛЯД КУРСУ

Цей курс дає студентам всебічне та повне розуміння сутності методів, методик та технологій формування системи теоретичних і прикладних знань про категорії, поняття, механізми забезпечення продуктивності праці та розвитку соціально-трудова відносин в Україні.

Курс складається з однієї лекції і одного практичного заняття на кожний тиждень. Він супроводжується текстовим матеріалом, презентаціями, індивідуальними та груповими завданнями. Студенти матимуть можливість застосовувати отримані знання та вирішувати практичні завдання протягом обговорень в аудиторії та при вирішенні ділових завдань.

## ТЕМИ КУРСУ

ТЕМА 1. Об'єкт, предмет та завдання дисципліни. Трудові ресурси і трудовий потенціал суспільства. Соціально-трудова відносини як система.

ТЕМА 2. Ринок праці та його регулювання. Соціально-трудова відносини зайнятості

ТЕМА 3. Організація праці: сутність, завдання

ТЕМА 4. Нормування праці

ТЕМА 5. Робочий час: поняття, структура, використання. Режим праці та відпочинку

ТЕМА 6. Персонал підприємства: структура, оцінка чисельності, плинність кадрів

Тема 7. Ефективність праці. Показники та фактори ефективності праці

ТЕМА 8. Оплата праці: сутність, функції, принципи, регулювання. Структура ФОП. Завдання і елементи тарифної системи

ТЕМА 9. Мотивація праці

ТЕМА 10. Планування праці

ТЕМА 11. Аналіз і аудит у сфері праці. Міжнародна організація праці та її вплив на розвиток соціально-трудова відносин

Схема курсу

<b>Поміркуй</b>	Лекції	<b>Виконай</b>
	Запрошені лектори	
	Довідковий матеріал	
	Презентації	
	Обговорення в аудиторії	
	Групові завдання	
	Індивідуальні консультації	
	Іспит	

Практичні заняття курсу передбачають виконання індивідуального завдання, що супроводжується зануренням у суміжні дисципліни, які доповнюють теми та формують у студента інформаційну та комунікативну компетентності.

## РЕСУРСИ КУРСУ

Інформація про курс розміщена на сайті Університету (<http://kart.edu.ua/>), включаючи навчальний план, лекційні матеріали, методичні рекомендації та завдання до практичних занять, індивідуальні завдання, методичні вказівки до виконання контрольної роботи, контрольні питання та правила оцінювання курсу.

Додатковий матеріал та посилання на електронні ресурси доступні на сайті Університету у розділі «дистанційне навчання» поряд із питаннями, над якими необхідно поміркувати під час підготовки для обговорення в аудиторії. Необхідна підготовка повинна бути завершена до початку наступного практичного заняття. Під час проведення практичних занять Ви зможете виконувати різні ролі: економіста, нормувальника, табельника, бухгалтера або керівника різних ланок управління.

Участь в аудиторних заняттях припускає усну або письмову роботу.

Приклади доповідей для дискусійного обговорення в аудиторії наведено нижче:

- 1) Елементи ринку праці: попит, пропозиція, ціна робочої сили.
- 2) Соціально-економічна характеристика трудових ресурсів.
- 3) Поняття продуктивності праці і трудомісткості, їх взаємозв'язок.
- 4) Вартість життя та її показники.
- 5) Економічне обґрунтування необхідності та ефективності преміювання працівників.
- 6) Визначення, мета та принципи соціального партнерства.
- 7) Роль держави як арбітра та роботодавця на ринку праці.
- 8) Фонди соціального страхування, їх формування, призначення та використання.
- 9) Формування та структура доходів громадян в ринковій економіці.
- 10) Форми регулювання соціально-трудова відносин.

## Лекції та практичні заняття

Список основних лекцій курсу наведений нижче. Пильнуйте за змінами у розкладі.

№	Годин	Тема лекції	Годин	Тема практичних, лабораторних занять
		1. Об'єкт, предмет та завдання дисципліни. Трудові ресурси і трудовий потенціал суспільства. Соціально-трудова відносини як система.		Розрахунок основних макроекономічних показників економіки праці
		2. Ринок праці та його регулювання. Соціально-трудова відносини зайнятості		Аналіз стану ринку праці в Україні

	3. Організація праці: сутність, завдання		Оцінка умов праці та організації робочого місця	
	Тема лекції		Тема практичних, лабораторних занять	
	4. Робочий час: поняття, структура, використання. Режим праці та відпочинку		Показники використання робочого часу Розрахунок фондів робочого часу	
	5. Нормування праці		Розрахунок норм витрат праці	
	5.1. Хронометраж		Розрахунок чисельності робітників. Показники плинності кадрів та ефективності праці	
	5.2. Фотографія робочого часу		Складання балансу робочого часу та визначення резервів поліпшення використання робочого часу	
	5.3 Напрямки поліпшення використання робочого часу		Контрольні завдання з теми «Організація, нормування та раціоналізація праці»	
	6. Персонал підприємства: структура, оцінка чисельності, плинність кадрів		Розрахунок показників чисельності та руху персоналу	
	7. Ефективність праці		Оцінка ефективності використання трудових ресурсів	
	8. Оплата праці: сутність, функції, принципи, регулювання. Структура ФОП. Завдання і елементи тарифної системи		Контрольне завдання «Ефективність праці»	
	8.1 Системи і форми оплати праці.		Розрахунок заробітної плати	
	9. Мотивація праці		Розрахунок та порядок виплат надбавок. Розрахунок премії. Оцінка ефективності мотиваційної системи	
	10. Планування праці		Розрахунок планового ФОП. Контрольне завдання «Оплата праці»	
	11. Аналіз і аудит у сфері праці Міжнародна організація праці та її вплив на розвиток соціально-трудо­вих відносин		Моніторинг соціально-трудо­вої сфери на міжнародному рівні	

## Правила оцінювання

При заповненні заліково-екзаменаційної відомості та залікової книжки (індивідуального навчального плану) студента, оцінка, виставлена за 100-бальною шкалою, повинна бути переведена до національної шкали (5, 4, 3,) та шкали ECTS (A, B, C, D, E)

Визначення назви за державною шкалою(оцінка)	Визначення назви за шкалою ECTS	За 100 бальною шкалою	ECTS оцінка
ВІДМІННО – 5	<b>Відмінно</b> – відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	90-100	A
ДОБРЕ – 4	<b>Дуже добре</b> – вище середнього рівня з кількома помилками	82-89	B
	<b>Добре</b> – в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок	75-81	C
ЗАДОВІЛЬНО - 3	<b>Задовільно</b> - непогано, але зі значною кількістю недоліків	69-74	D
	<b>Достатньо</b> – виконання задовольняє мінімальні критерії	60-68	E
НЕЗАДОВІЛЬНО - 2	<b>Незадовільно</b> – потрібно попрацювати перед тим як отримати залік (без повторного вивчення модуля)	35-59	FX
	<b>Незадовільно</b> - необхідна серйозна подальша робота (повторне вивчення модуля)	<35	F

#### Завдання на самостійну роботу:

• Студентам пропонується виконання впродовж семестру індивідуального завдання. За вчасне та вірне виконання завдання нараховується **30 балів до поточного контролю**. За вчасне та частково вірне виконання – від 20 до 15 балів. За невиконане завдання бали не нараховуються. Перебіг поточного виконання завдання та питання для обговорення надсилаються на e-mail викладача або перевіряються ним особисто.

В якості індивідуальних завдань передбачено виконання студентами розрахунків, що охоплює декілька найбільш важливих тем за розділами:

1. Чисельність працівників підприємства.
2. Робочий час: облік та аналіз використання.
3. Аналіз продуктивності праці.
4. Оплата праці працівників підприємства.

#### Практичні заняття:

Оцінюються за ступенем залученості (до 10 балів) і виконанням практичних завдань (до 20 балів). Ступінь залученості визначається участю у дискусіях та обговореннях під час занять.

#### Іспит:

Максимальна кількість балів, яку може отримати студент становить 100.

## **Програмні результати навчання**

Використовувати професійну аргументацію для донесення інформації, ідей, проблем та способів їх вирішення до фахівців і нефахівців у сфері економічної діяльності.

Вміти аналізувати процеси державного та ринкового регулювання соціально-економічних і трудових відносин

Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань в сфері економіки підприємства та змістовно інтерпретувати отримані результати

Ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання соціально-економічних даних, збирати та аналізувати необхідну інформацію, розраховувати економічні та соціальні показники діяльності підприємства.

Вміти абстрактно мислити, застосовувати аналіз та синтез для виявлення ключових характеристик економічних систем різного рівня, а також особливостей поведінки їх суб'єктів.

## **Викладач:**

**Токмакова Ірина Василівна** (<http://www.kart.edu.ua/kafedra-euvkb-ua/kolectuv-kafedru-euvkb-ua/tokmanova-iv-ua>) – лектор з питань економіки праці та соціально-трудова відносин УкрДУЗТ. Отримала ступінь д.е.н. за спеціальністю 08.00.03 – «Економіка та управління національним господарством» в УкрДУЗТ у 2016 році. Напрямки наукової діяльності: забезпечення сталого розвитку підприємств промисловості та транспорту; інноваційний розвиток підприємств залізничного транспорту; соціальна відповідальність бізнесу, екологізація діяльності та ресурсозбереження на підприємствах.

## **Кодекс академічної доброчесності**

Порушення Кодексу академічної доброчесності Українського державного університету залізничного транспорту є серйозним порушенням, навіть якщо воно є ненавмисним. Кодекс доступний за посиланням:

<http://kart.edu.ua/documentu-zvo-ua>

Зокрема, дотримання Кодексу академічної доброчесності УкрДУЗТ означає, що вся робота на іспитах та заліках має виконуватися індивідуально. Під час виконання самостійної роботи студенти можуть консультуватися з викладачами та з іншими студентами, але повинні самостійно розв'язувати завдання, керуючись власними знаннями, уміннями та навичками. Посилання на всі ресурси та джерела (наприклад, у звітах, самостійних роботах чи презентаціях) повинні бути чітко визначені та оформлені належним чином. У разі спільної роботи з іншими студентами над виконанням індивідуальних завдань, ви повинні зазначити ступінь їх залученості до роботи.

## **Інтеграція студентів із обмеженими можливостями**

Вища освіта є провідним чинником підвищення соціального статусу, досягнення духовної, матеріальної незалежності і соціалізації молоді з обмеженими функціональними можливостями й відображає стан розвитку демократичних процесів і гуманізації суспільства.

Для інтеграції студентів із обмеженими можливостями в освітній процес Українського державного університету залізничного транспорту створена система дистанційного навчання на основі сучасних педагогічних, інформаційних, телекомунікаційних технологій.

Доступ до матеріалів дистанційного навчання з цього курсу можна знайти за посиланням: <http://do.kart.edu.ua/>



## РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

### Нормативна

1. Кодекс законів про працю України
2. Господарський кодекс України: в останній чинній редакції.
3. Закон України Про оплату праці в останній чинній редакції

### Основна

1. Дикань В. Л. Економіка праці на підприємствах залізничного транспорту: навч. посібник / В. Л. Дикань, Ю. В. Єлагін, Т. Г. Сухорукова, 2012. - 345 с.
2. Економіка праці і соціально-трудова відносина: навч. посіб. / М. Г. Акулов, А.В. Драбаніч, Т. В. Євась та ін. - К.: Центр учб. л-ри, 2012. - 328 с.
3. Андрейцева І. А. Економіка праці та соціально-трудова відносина: навч.-метод. посіб. для студентів екон. ф-ту / І. А. Андрейцева – Кам'янець-Поділ.: Сисин Я. І., 2015. - 232 с.
4. Економіка праці та соціально-трудова відносина: підручник / А.М. Колот, О.А. Грішнова, О.О. Герасименко та ін.; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. А.М. Колота. - К.: КНЕУ, 2009. - 711с.
5. Богиня Д. П. Основи економіки праці [Текст]: навчальний посібник / Д. П. Богиня, О. Л. Грішнова. – 3-те вид., стер. – Київ: Знання - Прес, 2002. – 313 с.

### Допоміжна

1. Єлагін Ю.В. Економіка праці [Текст]: конспект лекції / Ю. В. Єлагін, Т. Г. Сухорукова. - Х.: УкрДАЗТ, 2011.- 45 с.
2. Основні положення з технологічного нормування праці на залізничному транспорті. - К.: Державний науково-дослідний центр залізничного транспорту України, 2010. - 204 с.
3. Наказ про вдосконалення організації заробітної плати і введення нових тарифних ставок і посадових окладів працівників залізничного транспорту України. - К.: ПП "Альткор", 2010. – 115 с
4. Козоріз В. Типові положення про атестацію. Положення про атестацію керівників [Текст] / В.Козоріз // Довідник кадровика. - 2009 - №1- с. 5-9.
5. Завіновська Г.Т. Економіка праці. / Г.Т. Завіновська. — К.: КНЕУ, 2007.- 304 с.
6. Методичні вказівки до практичних занять і завдання по самостійній роботі по дисципліні «Економіка праці та соціально-трудова відносина» для студентів спеціальностей "Економіка підприємства", "Облік та аудит", "Фінанси" денної форми навчання / Т.Г. Сухорукова, І.В. Токмакова. – Харків: УкрДАЗТ
7. Токмакова І.В. Методичні вказівки до практичних занять і самостійної роботи з дисципліни "Організація і нормування праці на залізничному транспорті". Ч. 1, 2 [Текст] / І.В. Токмакова; каф. "Економіка, організація і управління підприємством". – Х.: УкрДАЗТ, 2013.

## ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В ІНТЕРНЕТІ

1. <http://metod.kart.edu.ua/>
2. <http://ru.wikipedia.org>
3. <http://www.tstu.ru/education/elib/pdf/2009/Tkachev1-1.pdf>
4. <http://lib-bkm.ru/load/11>
5. <http://pidruchniki.com/>
6. <http://stud.com.ua/>